

Karşı Lig: Mücadele ve Direnişin Alt Kültürel Bir Oluşumu*

Karşı Lig: The Formation of a Subcultural Struggle and Resistance

Kubilay KARA**
Nazife GÜNGÖR***

Öz

Bu çalışma bir direniş alt kültür örneği olarak *Karşı Lig*'i incelemektedir. *Karşı Lig*, Gezi Parkı direnişinin ardından önce futbol alanında başlayıp, daha sonra yaşamın diğer alanlarına doğru yayılan bir direniş ve mücadele tarzıdır ve bu tarz zaman içerisinde bir alt kültürel yapıya dönüşmüştür. *Karşı Lig*'in ortaya çıkmasındaki asıl amaç, Gezi Parkı hareketi gibi, toplumdaki her tür ayrımcılığa meydan okumaktır. Dolayısıyla da *Karşı Lig* cinsiyet, dil, din, ırk, toplumsal sınıf farkını gözetmeksizin herkesi bünyesine kabul etmiştir. Bu çalışmada *Karşı Lig* ortamında oluşturulan oyun tarzı ve oyuna dair nesnelere tarz anlamları *Karşı Lig*'e katılım gösteren insanların ortaklaşan tutum ve davranışlarına odaklanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışma derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre bir direniş ve mücadele alanı olarak ortaya çıkan *Karşı Lig* hareketi zamanla bir alt kültürel alana dönüşerek, kendine özgü yaşam biçimiyle varlığını sürdürmeye başlamıştır. *Karşı Lig* hareketinin odağında futbol olsa da varlık amacı doğrultusunda yaşamın çeşitli alanlarına dokunmakta, toplumda kurduğu alternatif ilişki ve yaşam biçimiyle önemli etkiler yaratmaktadır. *Karşı Lig* toplumda öteki olarak tanımlananların, dışlananların, ezilenlerin, mağdurların önce oyun alanları, yanı sıra da yaşam alanları olarak varlık göstermektedir. *Karşı Lig* hareketi içerisinde etkin olan bireyler yaşamın çeşitli boyutlarında ortaya koydukları farklılıklarla egemen toplumsal ve kültürel yaşama alternatif oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Alt kültür, Direniş, Spor Alt Kültürü, Yaşam Tarzı, Mücadele

* Bu makale Kubilay Kara tarafından Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya ve Kültürel Çalışmalar Tezli Yüksek Lisans Programı bünyesinde *Bir Spor Alt Kültür Örneği Olarak Karşı Lig Üzerine Ampirik Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Üsküdar Üniversitesi Medya ve Kültürel Çalışmalar Yüksek Lisans Mezunu, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0002-7595-5413, E-posta: kubilaykara@outlook.com.tr

*** Prof. Dr, Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0002-0743-2445, E-posta: nazife.gungor@uskudar.edu.tr

Abstract

This study examines the *Karşı Lig* as an example of a resistance subculture. The *Karşı Lig* is a style of resistance and struggle that firstly started in football, after the Gezi Park resistance and then spread to other areas of life, and this style has turned into a sub-cultural structure over time. The main purpose of the emergence of the *Karşı Lig*, like the Gezi Park movement, is to struggle with all forms of discrimination in society. Therefore, the *Karşı Lig* has accepted everyone, regardless of gender, language, religion, race, or social class. In this study, the game style created in the *Karşı Lig* environment and the style meanings of the objects related to the game will be analyzed by focusing on the common attitudes and behaviors of the people participating in the *Karşı Lig*. For this purpose, in this article, a qualitative research method is applied through in-depth interviews and participant observation. The analysis points out that the *Karşı Lig* movement, which emerged as an area of resistance and struggle, turned into a sub-cultural area over time and started to exist with its unique lifestyle. Even though football is at the center of the *Karşı Lig* movement, it creates significant effects in society by touching various areas of life and producing alternative relationships and lifestyles in line with its purpose of existence. The *Karşı Lig* exists not only as playgrounds but also as living spaces for the marginalized, the excluded, the oppressed, and the victims who are defined as the other. Individuals actively taking part in *Karşı Lig* movement are trying to create an alternative to the dominant social and cultural life through the differences they reveal in various dimensions of life.

Keywords: Subculture, Resistance, Sports Subculture, Life Style, Struggle.

Giriş

Alt kültürler, genel kültür içerisinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkan kültürel farklılıkların zaman içerisinde özgün kültürel yapılara dönüşmesiyle oluşurlar. Hebdige genel kültür içerisindeki alt kültürel oluşumların çoğunlukla genel kültüre ya da sisteme muhalif olmak ve direnç göstermek amacıyla dönük olarak oluştuğunu belirtir (Hebdige, 2004, s. 10). Genel sisteme ya da genel kültüre, karşı duruş amacı doğrultusunda oluşan alt kültürel yapılar çoğunlukla genelden farklılaşan tavır, davranış, tutum, giyim kuşam, eğlenme tarzı, düşünme biçimi vb. yanlarıyla varlıklarını ortaya koyarlar. Bir başka deyişle alt kültürler genelden, bildik, alışıldık olandan farklı bir yaşam tarzı iddiasıyla bir araya gelen insanların oluşturdukları kültürel kesitlerdir.

Bu kültürel kesitlerin bazıları zaman içerisinde güçlenerek genel kültür içerisinde birer kültürel adacık olarak varlık gösterirler ve yaşamaya devam ederler. Ama bu şekildeki pek çok kültürel oluşum tam anlamıyla alt kültürel yapılara dönüşmeden genel kültür içerisine sızarak zamanla kaybolup giderler. 1960'lı yıllarda Avrupa'da ve Amerika'da görülen gençlik hareketlerinin (punklar, hippiler vb.) çoğu başlangıçta birer direniş ve mücadele biçimi olarak ortaya çıkmış, ancak zamanla genel kültürün içerisinde eriyerek, ortaya çıkış amaçlarının tam tersi bir sürece girerek karşı çıktıkları sisteme hizmet eder hale gelmişlerdir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Karşı Lig* hareketi de Hebdige'nin (2004, s. 10) dikkat çektiği direniş ve mücadele temeline dayalı tipik bir alt kültür örneği olarak ortaya çıkmış olup güçlenerek varlığını sürdürmektedir. Bir direniş ve mücadele alt kültür örneği olarak ortaya çıkan *Karşı Lig*; bir grup insanın Gezi Eylemleri sürecinde kurmuş oldukları ilişkileri ve bu süreçte deneyimledikleri yaşam pratiklerini spor alanında, özellikle de futbolda yaşatmak istemiyle oluşturdukları bir sportif

yapılanmadır. Çoğunluğu Kadıköy’de ikamet eden bu insanlar yaşamakta oldukları semtlerdeki harabe haldeki kullanılmayan evleri işgal ederek ve yeniden yaşanılabilir hale getirerek hem kendilerinin hem de semt sakinlerinin sosyalleşebileceği sosyal alanlara dönüştürmüşlerdir. Bu yöndeki hareketin başlangıcının Kadıköy İlçesi’nin eski semtlerinden biri olan Yeldeğirmeni’nde gerçekleştiği görülmektedir. Kullanım dışı kalmış evlerden biri işgal edilerek kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği sosyal bir ortama dönüştürülmüştür. Dünyayı kötülüklerden arındırmak iddiasıyla başlattıkları bu hareketin simgesi olmak üzere işgal ettikleri eve Cervantes’in *Don Kişot* adlı romanından esinlenilerek Don Kişot adı verilmiştir. Böylece bir alt kültürel oluşumun ilk adımı da atılmış olur.

Bu ilk adımın hemen ardından *Karşı Lig* hareketi etrafında bir araya gelen kişiler Kadıköy’ün kamuya açık alanlarında (parklar, meydanlar vb.) çeşitli sanatsal ve kültürel etkinlikler düzenlemeye başlamışlardır. Böylece başlattıkları hareketi tanıtmaya, yayma, taraftar ve katılımcı toplama yoluna gittikleri görülmektedir. Bu bir araya gelmeler birtakım somut projelerle üretim alanına da taşınır. Semt bostanları oluşturmak, çevreyi korumaya ve güzelleştirmeye dönük birtakım çalışmalar, üreticiden tüketiciye ürün aktarımını sağlayan kooperatif yapılanması, kendi medyasını oluşturmak (*Karşı Radyo*), köy okullarıyla dayanışma çalışmaları, toplumun mağdur ve yoksul kesimlerine yönelik birtakım yaşam alanları oluşumuna katkı sağlamak vb. bu hareketin faaliyet alanları arasındadır. Bu makalede de bir direniş ve mücadele alt kültür örneği olarak ortaya çıkan ve varlığını güçlendirerek sürdüren *Karşı Lig* hareketi, bir alt kültür örneği olarak kültürel, toplumsal, politik, ideolojik yönleriyle ele alınmakta ve incelenmektedir. Ancak öncesinde çalışmaya kavramsal temel oluşturmak amacıyla alt kültür, direniş alt kültürü, spor alt kültürü gibi kavramlar üzerinde genel hatlarıyla durulacaktır. Ardından da *Karşı Lig* hareketine ilişkin incelemeye geçilecektir.

Alt Kültür

Alt kültürleri günümüz koşullarında tartışabilmek için bu kültürel formların, içerisinde oluşum gösterdikleri genel kültürel yapıları analiz ederek başlamak daha doğru olur. Her şeyden önce günümüzdeki kültürel formları incelemek ve genel olarak da kültürü tanımlamak için referans aldığımız “popüler kültür”, “egemen kültür”, “kültürel emperyalizm”, “küresel kültür” gibi kavramlar bize günümüzdeki durumun “benzeşme”, “merkezileşme”, “tektipleşme” gibi niteliklemlerle açıklanabileceğini, bunun da temelinde iletişim teknolojilerindeki gelişme ile küreselleşme sürecinin yer aldığı bilinmektedir.

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere ileri kapitalist ülkeler, sahip oldukları ekonomik ve teknolojik güce dayanarak dünyadaki diğer ülkeleri de etkilemektedirler. Böylece dünyada giderek Batı yönlendirmeli tek tip bir kültürel yapılanmanın egemenliği tartışılmaya başlanmıştır. Popüler kültür ya da kitle kültürü olarak adlandırılan bu egemen kültür küresel düzeyde yaygınlaşarak dünyanın tek tipleşmeye doğru gitmesine de ortam oluşturmaktadır. Bu egemen ya da yaygın kültür içerisinde çeşitli biçimlerde beliren alt kültürlerin ise kültürel tek tipleşmeye engel oluşturucu bir işlev üstlenmeleri mümkün olabilir. Özellikle de mücadele temelinde oluşan direniş alt kültürlerinin

egemen kültürel yapıların içerisinde muhalif alanlar oluşturarak varlık göstermeleri bu açıdan önemlidir. Bu çalışmada ele alınmakta olan *Karşı Lig* de bu açıdan önem taşımaktadır.

Gezi Olayları olarak bilinen ve 2013 Haziranı'nda İstanbul Taksim'de başlayan toplumsal hareket özünde yaşam biçimlerinin özgür bırakılması odaklı bir karşı direniş hareketi olarak tarihe geçti. Bu toplumsal hareket genel düzeyde bir direniş alt kültürüne dönüşemediyse de toplumda sosyokültürel açıdan derin izler bıraktı (Kongar & Küçükkaya, 2013). *Karşı Lig* Hareketi de Gezi Olayları içerisinde doğup, alt kültürel bir karaktere bürünerek varlığını sürdürmektedir.

Alt kültürler, egemen toplumsal-siyasal düzenin toplumsallaştırma normlarının ve ilişkilerinin dışında, kendi toplumsal normlarıyla yaşayan; genelden farklılaşmış, kendine özgü bir ahlaki tavır, iletişim biçimi, barınma, yeme içme, giyinme, eğlenme tarzı, estetik anlayış, sanatsal bakış, kısacası genel kültür içerisinde kendine özgü farklı bir bütünlüğü yeniden üreten bir toplumsal kesim ve de bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak yapılanırlar (Bora, 1988, s. 6). Bir başka deyişle alt kültürleri genel kültür içerisinde oluşan kültür adacıkları olarak da ele almak mümkündür (Güngör, 2016, s. 314). Alt kültürlerin sanayileşme süreciyle birlikte oluşan kent kültürü içerisinde belirleme başladıkları söylenebilir. Bunun nedeni ise sanayileşmeyle birlikte kitlelerin kentlerde bir araya gelmeleri ve zaman içerisinde kent yaşamında baş gösteren toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel tıkanmalar ve onun sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal kaostur. Kentin dayattığı tek tip yaşam biçimine bir biçimde direnç gösteren insanların alternatif yaşam biçimi arayışları ise alt kültürlerin, özellikle de direniş ve mücadele temelli alt kültürel hareketlerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur.

Alt kültürlerle ilişkin ilk çalışmaların 20. Yüzyılın başlarında Amerika'da Chicago Okulu araştırmacıları tarafından başlatıldığı bilinmektedir. Amerika'da yapılan bu çalışmaların temel amacı kent sosyolojisi çerçevesinde kırsal bölgelerden akın akın kentlere taşınan kitlelerin sosyolojik analizini yapmak, özellikle de genç nüfusun sosyal denetimini sağlayarak toplumsal uyum süreçlerini kolaylaştırıcı önerilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Böylece bu yeni kentli genç ve dinamik kesimlerin toplum içerisinde birtakım "sapkın" alanlara yönelmesinin engellenmesi, üretimin içerisine dahil edilerek henüz yeni oldukları kültüre ve de topluma uyumlarının sağlanmasına çalışılmıştır. Bunun için de söz konusu toplumsal kesimler üzerinde ampirik araştırmalar yapılarak elde edilen bulgulardan hareketle bu kesimlerin genel topluma ve kültüre uyumlandırılması ve etkin üreticilere dönüştürülmesi yönünde birtakım çözüm önerilerinin ortaya konulması yoluna gidilmiştir (Akcan, 2011, s. 16). Alt kültürel yapılanmalara da bu tür ampirik çalışmalar esnasında rastlanmaya başlandığı söylenebilir. Özellikle de toplumdaki genç nüfus arasında genel kültüre karşı birtakım yapılanmalar gözlenmiştir ki, McRobbie (1999) bu tür araştırmaların asıl amacının gençler arasındaki bu tür karşı ya da marjinal kültürel oluşumların önlenmesi ve gençliğin kontrol altına alınarak baskılanması amacına dönük olarak yapıldığına dikkat çeker.

Alt kültür olgusunun bilimsel bir alan olarak tanımlanması ve tarafsız bir bakış açısıyla akademik çalışmalara konu edilmesinin ise Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi bünyesindeki araştırmacılar tarafından başlatıldığını belirtelim. Dick Hebdige ve Angela McRobbie tarafından yapılan çalışmalar konunun akademik zemine taşınmasındaki öncü çalışmalar olarak değerlendirilebilir. Söz konusu çalışmaların Kültürel Çalışmalar çevresince ele alınmasında ise II.

Dünya Savaşı'nda doğmuş olup, çocukluk yılları, savaşın yarattığı yıkım ve acılarla yoğrulmuş olan 1960'lı yılların gençliğinin kapitalist sisteme karşı duruşları, eleştirel bakışları ve alternatif yaşam biçimi önerileri vesile olmuştur. Dönemin özellikle de kent gençliği arasında feministler, hippiler, punklar, çevreciler vb. biçiminde ortaya çıkan ve egemen yaşam biçimine karşı duruş sergileyen alternatif yaşam biçimi önerileri özellikle de kültür kuramcılarının ilgilerinin buraya yönelmesine yol açmıştır. Özellikle de üniversite kampüslerinin hareketlenmesi, üniversite gençliğinin egemen yapıya, dolayısıyla da kapitalist sisteme karşı çıkış yönelimleri ve kendi alt kültürel alanlarını oluşturma çabaları kültür kuramcılarının çalışma alanlarına konu olmuştur. Türkiye'de, özellikle de Gezi Eylemleri sonrasında ve de etkisinde bir direniş ve mücadele alt kültür örneği olarak beliren *Karşı Lig* hareketi de bu açıdan ilginç bir örnektir. İlk başlarda bir sportif tarz olarak ortaya çıkan *Karşı Lig*, zamanla sınırlarını genişleterek kendine özgü yaşam tarzını oluşturmuş ve bir direniş alt kültürel alanı niteliğine bürünmüştür.

Direniş Alt Kültürleri

Direniş alt kültürleri Hebdige'nin (2004, ss. 21-22) de belirttiği gibi çoğunlukla toplumsal hareketliliklerin yoğunlukta olduğu özgürlükçü ve değişim yanlısı kesimlerin genel toplumsal yapının içerisinde güçlendikleri ya da kendilerini güçlü hissettikleri dönemlerde daha çok belirginleşirler. Bu güçlenme, genel toplum içerisinde egemen kesimlerin ya da iktidarı elinde bulunduranların baskılamalarına karşı sınırlı da olsa bazı kesimlerin daha özgür bir yaşam alanı ve yaşam biçimi talebi etrafında oluşan direniş alanlarıyla kendisini gösterir. Bu direniş alanlarının bazıları zamanla alt kültür olarak yapılanırlar. Mücadele ve direniş içsel bu alt kültürel alanlar genelde etnik kimlikler, göçmen kimlikleri, cinsiyetçi kimlikler ve de sınıfsal kimlikler (işçiler, işsizler vs.) biçiminde oluşurlar. Söz konusu alt kültürler, eksenlerini oluşturan toplumsal kimliklerle ilişkili ideolojik yaklaşımlar geliştirerek direniş ve mücadelelerini o ideolojik zeminde sürdürürler.

Diğer yandan direniş ve mücadele içsel alt kültürler oluşumlarını bir biçimde toplumdaki daha geniş çaplı muhalif kesimlerle bağlantılı olarak gerçekleştirirler. Böylece direniş ve mücadelelerini toplum içerisinde güçlü bir temele de dayandırmış olurlar. Ki bu anlamda direniş ve mücadele içsel hemen hemen bütün alt kültürel yapılanmalar kendilerini bir biçimde işçi sınıfıyla ilişkilendirerek varlık gösterirler. Çünkü işçi sınıfı, bir başka deyişle proletarya Marksist gelenek içerisinde oluşan eleştirel ekonomi politik yaklaşımın öncelikli konu ve kavramlarından (Marx, 2005). Dolayısıyla da çoğu alt kültürel alan kendilerini aynı zamanda Marksist eleştirel düşünüşle de ilişkilendirirler. Alt kültürel alanlarda gerek düşünsel gerekse de eylemsel olarak aktif olan kişilerin çoğu kendilerini gerçekte belli bir toplumsal sınıfla ilişkilendirmeseler bile içerisinde yer aldıkları alt kültürel alanda toplumsal sınıf temelli bir ideolojik ve entelektüel mücadele sürdürürler. Alt kültürlerle katılım gösteren insanların çoğunlukla belirgin bir sınıfsal dayanakları olmasa da çoğu zaman işçi sınıfının güç kazandığı ya da en azından toplumda belli ittifak alanları oluşturduğu dönemlerde daha bir aktif hale geldikleri söylenebilir. Çünkü toplumdaki egemen düşünsel yapıya alternatif oluşturacak düşünsel kimliklerle ve de özgürleşme talepleriyle toplumda aktifleşmeleri için birtakım toplumsal kesimlerden destek almaları önemlidir.

. Öte yandan direniş alt kültürleri direnişlerini “tarz” üzerinden yaratıp sembolik bir direniş biçimi ortaya koyarlar. Giyim kuşam, dinlenen müzik, kullanılan dil vb. yollarla sembolize edilen direniş biçimleri direniş alt kültürlerinin temsil alanındaki pratikleri olarak görülebilir. Çoğu zaman diğer alt kültürler gibi direniş alt kültürleri de egemen kültürün dönüştürücü etkisiyle egemen kültür içerisinde eriyip giderler. Egemen kültür ya alt kültürlere ait anlam ve nesnelere popülerleştirerek ellerinden alıp kendi anlam yüklemeleriyle satışa sunar ya da tam anlamıyla bir marjinalleştirme süreci işletilerek alt kültürün yaşam alanlarını daraltıp onları yok olmaya iter. Bütün bunlara rağmen alt kültürün, özellikle de protest nitelikteki direniş alt kültürünün varlığı devam ederse ve bir noktadan sonra da güçlenerek genel sisteme zarar verebilecek düzeye gelirse, sistem gerekirse zor kullanarak söz konusu alt kültürel alanı yok edebilir.

Direniş Temelli Spor Alt Kültürleri

Başlangıçta bir eğlence biçimi olarak ortaya çıkan sporun, özellikle de futbolun günümüz toplumlarında kapitalizme de entegre olarak kültürel bir forma dönüştüğü görülmektedir. Ticari yanıyla ön plana çıkması ve kitlesel bir karaktere bürünmesi nedeniyle de popüler kültür tartışmaları içerisindeki yerini almıştır. Futbol başta olmak üzere çeşitli spor dallarının bir yandan kitlesel düzeyde yaygınlık gösterirken, diğer yandan da içerisinde barındırdıkları yerel unsurlar nedeniyle zaman zaman alt kültürel karaktere büründükleri dikkati çekmektedir (Jarvie, 2017). Ortaya çıkış biçimi ve amacı açısından genele yayılan sportif yapılanmalardan farklılık gösteren, çoğunlukla da yerel düzeyde sosyalleşme sağlayan, kendine özgü kuralları bulunan sportif oluşumlar spor alt kültürleri olarak değerlendirilebilmektedir (Donnelly, 1993). Burada, spor alanında oluşum gösteren alt kültürel yapıları üç grupta ele almaktayız. Birincisi; sporu profesyonel bir iş ve uğraş alanı olarak yapanların oluşturduğu sportif alt kültürler. Güreş, jimnastik, boks gibi spor dallarıyla uğraşanların oluşturduğu alt kültürel yapılanmalar bu grupta yer alır. Bu spor dallarında etkin olanlar her ne kadar egemen yapının içerisinde entegre olsalar da kendilerini özel bir konumda görür ve ona göre de bir üst konumlanış sergilerler. Bu üst konumlanışla çoğu zaman egemen toplumsal ve kültürel kurallara ve değerlere karşı bir tavır geliştirmelerine de temel oluşturur.

İkinci grupta ise sportif etkinliğe yüksek ödemeler yaparak katılım gösteren kişilerin oluşturduğu alt kültürel yapılanma yer alır. Golf, tenis, yelken, binicilik, paraşütçülük gibi spor dallarında etkinlik gösterenler bu sportif alanlara oldukça yüksek paralar ödeyerek dahil olurlar. Bu kişiler hem ekonomik hem de yaşam tarzı olarak toplumdaki genel standardın üzerindedirler. Söz konusu sportif alanlarda önemli para ve zaman harcayarak bir araya gelen kişiler buralarda hep birlikte belli yaşam tarzları geliştirirler. Geliştirilen bu yaşam tarzları zaman içerisinde kendi içerisinde birer alt kültürel alana dönüşür. Ancak bu alt kültürel alanlar egemen toplumsal ve kültürel yaşama herhangi bir karşıtlık ya da direniş tavrı içerisinde olmayıp, kendi içlerine dönük alternatif yaşam biçimleri olarak varlık gösterirler.

Üçüncü grupta ise spor alanındaki direniş alt kültürleri yer alır. Direniş alt kültürleri genellikle sistemin kuşatmasından kaçış, huzur bulacağı bir doğal ortam arayışı, egemen spor kültürüne uymama, ondan sapma, sporu ideolojik bir tavırla yeni baştan anlamlandırarak yapmak biçiminde

birtakım karşıt iddialarla ortaya çıkarlar. Direniş temelli bu spor alt kültürel alanları çoğu zaman kapitalist düzen karşıtlığı, kent yaşamından kaçış biçiminde yapılırlar. Bu alt kültürel yönelimler sporda rekabetle tanımlanan başarıyı, sayısal verileri, mevcut sistemin kurallarıyla tanımlanmış ödül ve ceza biçimlerini, markalaştırılmayı vb. spor endüstrisi içerisinde oluşturulmuş değer, kural ve kalıpları reddederler (Kara, 2019, s. 45).

Sonuç olarak insanlık tarihi boyunca çeşitli iktidar mekanizmaları, değişen üretim araçları ve buna koşut olarak değişen üretim biçimlerinin getirmiş olduğu yeni etkileşim biçimleri üzerinden oluşturulan iktidar yapıları, tarihin her kesitinde kendi iktidarlarını korumak genişletmek isterler. Bunun için bu üst yapılar (iktidar odakları) kitleleri denetim altına almak ve denetim altında tutmak için öncelikle insan bedenine yönelirler, çünkü insan bedeni çeşitli biçimlerde disipline edilebilir karaktere sahiptir. Bedenin disipline edilmesi üzerinden de bütün bir toplumun denetimi söz konusu olabilmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, bir direniş alt kültürü olarak yapılanan *Karşı Lig* hareketi örnek olay olarak alınmaktadır. *Karşı Lig* katılımcılarının toplumsal ve kültürel pratikleri ampirik araştırma yönteminin nitel çözümleme tekniklerinden yararlanılarak incelenmektedir. Araştırmaya konu edilen alt kültürel yapının çeşitli yönleriyle incelenebilmesi ve ayrıntılı irdelemeler yapılabilmesi için çalışmada çoklu veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Bunun için de *Karşı Lig* tarafından gerçekleştirilen etkinliklere sürekli katılım gösteren 250 kişi arasından amaçlı örneklem tekniğiyle seçilen 25 kişi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan katılımcılar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1: Katılımcı Bilgileri Tablosu

İsim - Mahlas	Cinsiyet	Yaş	Kullanılan Görüşme Tekniği	Görüşme Süresi
Kadim	Erkek	44	Derinlemesine Görüşme	72 dk.
Zafer	Erkek	48	Derinlemesine Görüşme	48 dk.
Gizem	Lgbti	31	Derinlemesine Görüşme	30 dk.
Eren	Kadın	42	Derinlemesine Görüşme	42 dk.
Patron	Erkek	30	Derinlemesine Görüşme	25 dk.
Zeynep	Lgbti	27	Derinlemesine Görüşme	28 dk.
Pezkovi	Erkek	27	Derinlemesine Görüşme	35 dk.
Wakabayashi	Erkek	35	Derinlemesine Görüşme	36 dk.
Gonzalez	Kadın	38	Derinlemesine Görüşme	32 dk.
Başak	Kadın	36	Derinlemesine Görüşme	43 dk.
Bülent	Erkek	42	Derinlemesine Görüşme	50 dk.
Merve	Kadın	29	Derinlemesine Görüşme	47dk.
Medya	Kadın	29	Derinlemesine Görüşme	40 dk.
Safo	Erkek	31	Derinlemesine Görüşme	34 dk.
Kero	Erkek	37	Derinlemesine Görüşme	20 dk.
Rosa	Kadın	33	Derinlemesine Görüşme	37 dk.

Gogo	Erkek	24	Derinlemesine Görüşme	22 dk.
Mali	Erkek	40	Derinlemesine Görüşme	18 dk.
Baran	Lgbti	21	Derinlemesine Görüşme	34 dk.
Adem	Erkek	38	Derinlemesine Görüşme	32 dk.
Serok	Erkek	23	Odak Grup Görüşmesi	65 dk.
Gaygut	Lgbti	26	Odak Grup Görüşmesi	65 dk.
Zeuran	Lgbti	32	Odak Grup Görüşmesi	65 dk.
Adar	Erkek	23	Odak Grup Görüşmesi	65 dk.
Milena	Kadın	22	Odak Grup Görüşmesi	65 dk.
Toplam görüşme yapılan kişi sayısı: 25	Görüşme yapılan erkek sayısı: 13 Görüşme yapılan kadın sayısı: 7 Görüşme yapılan LGBT-İ sayısı: 5	Yaş Ortalaması: 32,32	Derinlemesine görüşme yapılan kişi sayısı: 20 Odak görüşmesi yapılan kişi sayısı: 5	Ortalama görüşme süresi: 41 dk.

Araştırmada derinlemesine görüşme, odak grup çalışması ve katılımlı gözlem teknikleri bir arada kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği çoğunlukla açık uçlu sorular kullanılarak araştırma evreninden seçilecek kişilerle ayrıntılı mülakat yapılmasıdır (Erdoğan, 2007, s. 186). Odak grup çalışması ise birden fazla kişiyle grup halinde yapılan görüşmelerdir. Burada örneklem kapsamına alınan katılımcıların grup halindeki tavır ve davranışları, aralarındaki etkileşim, grup dinamiği gibi sosyal psikolojik nitelikteki birtakım verilere ulaşmak da mümkün olabilmektedir (Erdoğan, 2007, s. 188). Katılımlı gözlem ise araştırmacının, araştırma evrenindeki kişilerle aynı ortamda, onlardan biriymiş gibi ve uzun süreli yer alarak ayrıntılı gözlem yapma olanağı bulabilmesini sağlar. Çoğu zaman anket ya da derinlemesine görüşmelerle elde edilemeyen pek çok veriye katılımlı gözlemlerle ulaşmak mümkün olabilmektedir (Erdoğan, 2007, s. 190).

Buna göre derinlemesine görüşme tekniği ile çalışmanın örneklemini kapsamındaki 20 kişiyle, açık uçlu sorularla ayrıntılı mülakat yapılmıştır. Örneklem kapsamındaki beş kişiyle odak grup çalışması gerçekleştirilmiş. Bunun yanı sıra *Karşı Lig*'in tüm etkinliklerine uzun süreli katılım sağlanarak katılımlı gözlem tekniği ile de ayrıca veri toplama yoluna gidilmiştir. Katılımlı gözlem için *Karşı Lig*'in toplanma mekanı olan Kalamış Parkı'nda bulunan halı sahalarda 2018-2019 sezonunun ikinci devresinde oynanan maçlar 12 hafta boyunca izlenmiş. Bu süreçte araştırmacı kimliği beyan edilerek *Karşı Lig* katılımcısı/üyeleri kişilerle bir yandan derinlemesine görüşmeler yapılmış, diğer yandan da gruplar oluşturularak odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra gerek saha içerisinde gerekse de saha kenarında gerçekleştirmiş oldukları etkinliklerde ve sohbetlerde doğrudan yer alarak yine katılımlı gözlem tekniğiyle veri toplama yoluna gidilmiştir. Gerek derinlemesine görüşmeler gerekse de odak grup çalışması, katılımcıların da onayıyla ses kaydıyla kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtlarının yanı sıra görüşme esnasında gözlemlenen tavır, davranış vb. durumlar da ayrıca not edilerek çalışma için destek veriler sağlanmıştır.

Araştırmaya temel oluşturan varsayımlar ise şunlardır:

- Alt kültürel alanlardaki direniş sembolik olup, oluşturulan tarz ve anlamlarla pratiğe dönüştürülmektedir.
- Direniş alt kültürleri genelde sınıfsal bir temele dayansalar da çoğu zaman varlıklarını sınıflar üstü bir düzlemde sürdürürler.
- Alt kültürler genelde içinde oluştukları genel kültürel yapının içerisinde varlık gösterirler ve genel kültüre karşıtlıklarını simgesel düzlemde sürdürürler.

Araştırmanın Bulguları

Karşı Lig Yapılanması

Direniş alt kültürleri çoğunlukla genel toplumsal yapı içerisinde egemen sınıf ile ezilen kesimler arasındaki çekişmelerin yaratmış olduğu toplumsal hareketlilik sonucunda ortaya çıkarlar. Ortaya çıkış amaçları egemen kesimin baskılarına direnmek ve özgürlük talebidir. Buradaki özgürlük talebi Foucault'un meşhur gözetleme kulelerini aşmaya yeltenmek metaforuyla da betimlenebilir. Alt kültür konusuna kafa yoran Hebdige, Jenks, Hall, Bennett gibi düşünürler alt kültürleri, toplumsal hareketlilikler sonucunda ortaya çıkan yapılar olarak tanımlarlar. Örneğin, Bennett (1999), toplumsal hareketlenmeyi yaratan gücün "halk"ın sosyalist eğilimleri olduğunu savunur. Özellikle de kadınların erkek egemen toplumsal ortamdaki özgürlük taleplerinin ve özgürleşme eğilimlerinin bu anlamda önemli olduğu söylenebilir (s. 61).

Karşı Lig'in oluşumunun temel dinamiğini Gezi Eylemleri oluşturmaktadır. Gezi eylemleri esnasındaki karşılaşmalar, bir araya gelmeler, sosyal, kültürel ve ideolojik anlamda kurulan ilişkiler sonrasında *Karşı Lig* oluşumu gerçekleşmiştir. Gezi eylemlerinden yaklaşık bir yıl sonra yoğun tartışmalar sonucunda kamusal alanda olmak ve daha görünür hale gelmek için geniş katılımlı bir lig organize etme fikri geliştirilmiştir. Lig oluşturmak amacıyla bir araya gelen kişiler organizasyona ilişkin düşüncelerini ve benimsedikleri ilkeleri 16 maddelik bir manifesto halinde basın açıklaması yoluyla ve sosyal medya hesaplarından duyurmuşlardır (Karşı Lig Facebook Hesabı, 2014). Manifestoda hem kendilerini hem de yapmak istedikleri eylemlerin tarzını anlatan bildirimler bulunmaktadır. Manifestoyu, *Karşı Lig* katılımcılarının ağzından kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Profesyonel futbolcunun katılımına yer yoktur. Mahalle futbolu amatör ruhunun modern versiyonunu icat etmek amaçlanmıştır. Hakeme ihtiyaç yoktur. Karşı Lig endüstriyel futbola, ırkçılığa, milliyetçiliğe, cinsiyetçiliğe, her türlü nefret söylemi ve ayrımcılığına karşı olmayı bir varlık sebebi olarak görür, bu konuda da tavizsizdir. Süper Lig ağzıyla konuşanın ağzına pul biber sürer. Kolpacı, samimiysiz cümlelere fena halde ayardır, dayanışmayı paylaşmayı en önemli varlık sebebi olarak görür. Karşı takımını rakip olarak değil yoldaşı olarak görür. Kaybetmenin ve kazanmanın bir önemi yoktur, hayatımızda zaten hakim olan eşitlik misali beraberliği eşit sonuç ve haller olarak görür. Karşı Lig farklılıklarla bir arada durmayı bilir çoğunlukçuluğu değil çoğulculuğu esas alır. Demokratik katılımı doğrudan demokrasiyi tüm karar alma süreçlerinde işletir. Karşı Lig başka türlü bir hayatın topa vuruşudur.

Manifestonun ardından kurulan takımlarla Kadıköy'deki Kalamış Parkı içerisinde yer alan Kadıköy Belediyesi'ne ait Halı Sahada futbol oynamak amacıyla bir araya gelmeye başlarlar. Bu süreçte futbol oynayabilmek için işgal edebilecekleri uygun alan arayışını başlatırlar. Fakat İstanbul'un merkezi bölgelerinde insanların kolaylıkla ulaşım sağlayabilecekleri ve futbol oynamaya uygun alan bulamazlar. Oluşumlarının temelinde direniş fikri olduğu için her türlü endüstriyel yapılanmaya da karşıdırlar. Bu nedenle Halı Saha için herhangi bir ücret de ödemek istemezler. Dolayısıyla da Belediye ile karşılıklı anlaşarak Halı Sahayı birtakım sosyal sorumluluk projeleri karşılığında kullanmayı kabul ederler.

Karşı Lig'i direnişçi bir yapı olarak tanımlamamızın nedenlerinden biri de ortaya koydukları futbolun kendine özgü tarzıdır. Egemen kültürel alanda ötekileştirilen kimliklerin bir araya gelerek ortaya koydukları bir futbol ve de spor anlayışından söz edilebilir. Örneğin, egemen kültürel alanda varlık gösteren futbol özünde eril bir niteliğe sahip olup erkeklerin rol aldığı bir oyundur, dolayısıyla da erkek egemen anlayış üzerine inşa edilmiştir. Oysa *Karşı Lig* cinsiyet ayrımcılığını reddeder. Kadınların ve erkeklerin bir arada oynadıkları bir oyun olarak kurulur. Kendisiyle görüşme yaptığımız *Karşı Lig*'den Kadim adlı üye bu konuda şunları söylemektedir:

Ligin kuruluşu aslında şöyle oldu: biz zaten futbol oynuyorduk, Caferağadakililer de oynuyordu. Ama herkes kendi başına oynuyordu. Sonra işgal evlerinde insanlar çeşitli dayanışmalarda bir araya gelince futbol konusu yavaş yavaş dillendirilmeye başlandı. Bir futbol ligi kurabilir miyiz diye konuşmaya başladık. Orada kadın arkadaşlarımız hem işgal evlerinde hem dayanışma evlerinde, dayanışma parklarında çok aktiflerdi zaten; herkes oynamak istiyordu. Hem Yeldeğirmeni'nde hem Caferağada hem diğer dayanışmalarda, park formlarında böyle bir şey vardı. Böyle bir arzu böyle bir istek vardı. Bu istek bütün işleri birlikte yapan bizler açısından zaten kabul edilmesi kolay bir iklim yaratmıştı. Öylece başladık, ardından bir turnuva yapalım dedik. Turnuvayı organize edince de bunun olabilirliğini gördük ve ardından da ligu kurmaya karar verdik. Ligin kurulma aşamasında kadınlar da hem kendi aralarında hem de takımlarda, mahalle dayanışmalarında bunu konuşuyorlardı. Bir irade olarak çıkıp ligde oynamaya başladılar ve birbirlerini bu konuda motive de etmek için epey bir çaba gösterdiler. Sonra bir pratik gerekiyordu 'Bunu yapabilir miyiz, yapamaz mıyız?' görmek için. Tabii ki yapabiliydik ama lig olmak ayrı bir şeydi ve her hafta oynamak demektir. Her hafta maçlara katılabilir miydik diye düşünüyorduk. Sonra bunu yapabileceğimizi gördük, anladık. İlk sezon her takımda en az üç sahada da en az bir kadın vardı, ardından iki, üç derken şu an dört kadının katılımı konuşuluyor. Bu olabilir bence, bu olduktan sonra; 'cinsiyetsiz yani cinsiyet kategorisinin bu kadar önemli olmadığı, herkesin gelip oynayabildiği bir lige çevirebilir miyiz diye düşünmeye başladık. Bence olabilir, olmaması için hiçbir neden yok.

Kadim'in anlattıklarından yola çıkarak şu söylenebilir. Tıpkı Hebdige'in önemle üzerinde durduğu gibi punklar, dazlaklar, modlar, regga, rastalar, hippiler, tedler vb. alt kültürel yapılanmalar nasıl ki ikinci dünya savaşından sonra oluşan toplumsal ortamın ve ardından gelişen öğrenci hareketlerinin yarattığı direniş dinamiği içerisinde ortaya çıktılarsa (Hebdige, 2004, s. 125) *Karşı Lig* de Gezi Eylemlerinin yarattığı direniş dinamiğinden beslenerek oluşmuştur. Bu durum da göstermektedir ki özgürleşme talebi amacına dönük olarak biçimlenen toplumsal hareketler ya toplumdaki potansiyel

karşı duruşun ya da ortaya çıkan muhalif hareketlerin içerisine doğarlar. *Karşı Lig* bu anlamda hem bir direniş hareketi hem de belirgin biçimde politize bir hareket olarak nitelendirilebilir.

Kadim'in anlattığı işgal evleri süreci alt kültürün önemli bir yanı olan marjinalite kavramını akla getirmektedir. İşgal evleri bu anlamda öncelikle bir marjinal oluşumdur. Ancak daha sonraki süreçte sistemin baskısının artmasıyla eylem tarzında da bir dönüşüm yaşanmıştır. Hem sistemin baskısını azaltmak hem de kendi ilişkilerini sürdürbilmeleri için spor, uygun bir araca dönüşmüştür. Böylece futbol oynamak ve futbol alanı üzerinden biçimlenen eylemlerle kamusal alanda varlık göstererek kültürel bir tarz oluşturmuşlardır. Böylece sistemi doğrudan çatışmaya davet etmek yerine kamusal alanda bir yaşam biçimi, spor yapış şekli oluşturarak kendilerine ait bir tarzı yaratmışlardır. Böylece tarz yoluyla direnişi yaşatmak biçiminde bir kültürel formun oluştuğu görülmektedir.

Aynı zamanda Kadim'in anlattıkları bize şunu da göstermektedir: Alt kültür gruplarının oluşması bir uyum süreciyle ancak mümkündür. *Karşı Lig* ortamına katılım gösteren kişiler arasında bir uyum sürecinin işlediği anlaşılmaktadır. Bu insanların birlikte spor yapmak istemeleri ve bu sporun da erkeklerle özdeşleştirilen futbol olması ve bu alanda çeşitli kimliklerden, yaştan, yetenekten kişilerin bir araya gelebiliyor olması bu anlamda grup içerisinde bir uyum olduğunu göstermektedir. Bu uyum süreci alt kültür grupları için gerekli olan değer ve anlamlandırmaların üretilmesini de sağlamaktadır. Alt kültür grupları uyumlarını güçlendirdikçe grup bütünlüklerini sürdürbilmektedirler. *Karşı Lig* ortamında da oluşan düşünsel ve eylemsel uyum ligin tarzını oluşturmuştur. Böylece egemen sınıfın üretilen yönettiği kültürün karşıtlığı üzerinden farklı bir sosyalleşme, farklı bir kültür biçimi ortaya çıkmıştır.

Buna göre bu araştırmanın bulgularından biri *Karşı Lig* katılımcılarının birlikte hareket ettikleri her alanda özellikle de spor alanında kendilerine has özel sembollerle, anlamlandırmalarla, ilişki biçimleriyle farklı bir kültürel pratik oluşturmuşlardır. Futbol oyununu kendilerine has bir biçimde oynamaları, sporu ve oyunu icra etme biçimlerinin bilinenden çok farklı biçim ve amaçta yapılması, toplanmak için özel bir mekan oluşturmaları vb. yönelimler *Karşı Lig* hareketinin bir spor alt kültürü olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Karşı Lig'de Futbol Aracılığıyla Oluşturulan Tarzın Anlamı

Alt kültürlerde tarz, isyanın dile getiriliş biçimidir. Böylece alt kültürler oluşturdukları tarzın yeni anlamlarıyla kendilerini var etmektedirler. Tarzın gücünü keşfetmek, bir bakıma tarzın gücünü yeniden inşa etmektir (Genette, 2007, s. 292). Alt kültürel alanlarda varlık gösteren bireyler ürettikleri tarzla, sistemin ürettiklerine karşı, cılız da olsa bir isyan bir reddiye mesajı taşımaktadırlar. Bu da bize gösteriyor ki sistemin toplum üzerindeki baskısının varlığı kadar, alt kültür grupları da yaratıcılık yetileriyle genel sisteme direnç göstermektedirler. *Karşı Lig* katılımcıları da bu anlamda futbol oyununu ve futbolla ilişkili nesnelere, sözcükleri yeniden anlamlandırarak yeni baştan üretmektedirler. Böylece yeniden üretilen futbol oyunu yeni tarzıyla bir mesaj iletim aracı haline gelmektedir. Futbolun bilinen birçok kuralı değiştirilerek oynanan oyunlarda üst bir karar mekanizmasına ihtiyaç duymadan, saha içerisinde endüstriyel futboldaki gibi bilindik görev dağılımı olmadan, kazanmaya veya kaybetmeye bir anlam yüklenmeden, her yaştan, her kimlikten bireylerin

oyuna dahil olabildiği bir futbol tarzı yaratılmıştır. Bu yaratılan tarz bir yönüyle de kapitalist sistemin içerisinde egemen konumda olan sınıfsal kesimin kimliklerle temsil edilen alanda toplumu parçalara ayırıp, güçsüzleştirip yönetmesine bir karşı duruş olarak geliştirilmiştir. Bu da *Karşı Lig*'i direniş olgusuyla birlikte ele almayı mümkün kılmaktadır.

Öte yandan yapmış olduğumuz gözlemlerden edindiğimiz izlenime göre *Karşı Lig*, katılımcılar için bir spor aktivitesi olmakla beraber, bir arada olmak, dayanışmak, eğlenmek, kendi aralarındaki sosyal ilişkileri geliştirmek, yeni yaşam örnekleri deneyimlemek ve bunun üzerinden yeni tarzlar oluşturmak için bir araca dönüştürülmüştür. Böylece üretilen oyun tarzı aracılığıyla insanın doğasında var olduğu düşünülen birçok dürtü (bencillik, hırs, sertlik, güç gösterimi, kazanmak için her şey mubahtır anlayışı vb.) durumları ortadan kaldırarak, sporun da yaşamın da mevcut olandan farklı bir biçimde deneyimlenebileceğine, yaşatılabileceğine ilişkin mesaj verilmek istenmektedir.

Karşı Lig'e katılım konusunda belirleyici olan tek koşul *Karşı Lig kültürünü* benimsemiş ve içselleştirmiş olmaktır. Endüstriyel futboldaki gibi yetenek ve performansa dayalı oyun anlayışına karşı çıkmaktadırlar. *Karşı Lig* ortamında oyunun yaratılan yeni tarzı sadece oyun biçimini değiştirmemiş aynı zamanda oyun için gerekli olan alan ve nesnelerin de yeniden tarza ilkin anlamları oluşturulmuştur. Örneğin endüstriyel futbolda futbol sahası bir arenayı andırır. Rekabetin fazlasıyla ciddiye alındığı bir alan, acıma duygusunun olmadığı, oyunu kazanmak için her türlü hilenin onay gördüğü, erilliğin, gücün, sonuna kadar sergilendiği ve kazanma odaklı hedefin kabul gördüğü bir alan. Oysa *Karşı Lig* ortamında paylaşım, birliktelik, dayanışma gibi eğilimlerin öne çıktığı, kazanma ve kaybetme olmaksızın da bir oyunun oynanabileceği ve bu şekilde de kamusal alanda varlık gösterilebileceği fikri yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

Adlandırma Yoluyla Tarzın Anlamlandırılması

Hebdige (2004, s. 122) alt kültürler üzerine yaptığı incelemede alt kültürel grupların kullandıkları adlarla tercih ettikleri tarz arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Bu açıdan bakıldığında punklar, hippiler, yeşiller, feministler gibi *Karşı Lig* de tercih ettiği adın, oluşturmaya çalıştığı yaşam tarzını temsil etmesine özen göstermektedir. Benzer bir biçimde *Karşı Lig* futbol takımlarının isimleri, oyuncuların mahlas olarak kullandıkları isimler özellikle seçilmiş olup her biri reddedişi, isyanı, belli bir ideolojik yönelimi, belli bir yaşam biçimini temsil etmektedir.

Adlandırmaların temsil edicilik özelliği açısından *Karşı Lig* kapsamındaki takımların adlandırmalarına bakıldığında: *Kuzguncuk Bostanı*, *Ayak Takımı*, *Diren İşçi*, *Spartakistanbul*, *Karşı Radyo*, *Çapultura*, *Koop Gücü*, *Karşı Semt*, *Forza Yeldeğirmeni*, *Fahrenhiet 451*, *Minnoş Tepe*, *Bome Dersim*, *Famsızlar*, *Beleştepe*, *Selamsız Bando* gibi takım adları dikkat çekmektedir. Takım adlarının yanı sıra oyuncuların formaları üzerindeki adlar da dikkat çekicidir: *Gaykut*, *Nankatsu*, *Pezkovi*, *Gonzalez*, *Wakabayashi*, *Serde Asilik*, *Kızıl Yıldız*, *Minnoş* gibi.

Örneğin, *Fahrenhiet 451* takımı adını “*Başka Bir Kütüphane Mümkün Girişimi*” adı altında bir araya gelen kütüphanecilerden almıştır. Neden bu adın seçildiğini sorduğumuzda ise kitapların yasaklandığı, yakıldığı, egemen kesimlerin gerçek bilgi karşısındaki korkularının anlatıldığı distopik bir roman olarak kendilerini temsil ettiği biçiminde bir yanıt vermektedirler. *Fahrenhiet 451* takımı

sezon sonunda düzenlenen festival için hazırlanan metinde kendilerini şu şekilde tanıtmaları dikkat çekicidir: “(...) *futbolu farklı oynamayı öğrenir olduk, tıpkı düşünmeyi kitaplardan öğrendiğimiz gibi... Belki de mümkündür; farklı bir dünya. İnandık ve bu yüzden, distopya değil ama ütopyamızdan bahseden kitaplara dolu çantamızın yanına formlarımızı da koyup Karşı Lig’de yer almaya devam ediyoruz*”. Dile getirilenlerden de anlaşıldığı gibi futbol bir oyun olmaktan öte düşüncenin, dayanışmanın yaşatıldığı bir paylaşım alanı olarak kurgulanmıştır.

Bir Anlam Üretim Alanı Olarak Giyim Tarzı

Her takım kendi tasarladığı formayla oynamaktadır. Üzerinde kendilerini anlatan şekil ve renklerinin olduğu, özel amblemlerin yer aldığı, mahlas adların bulunduğu bir forma tasarımı göze çarpmaktadır. Forma tasarımı üzerinden yaptığımız gözlem ve görüşmelerde sistem karşıtlığı, protest tavrı, direniş çağrısı etrafında anlam üretim çabasının burada da söz konusu olduğunu görmekteyiz.

Endüstriyel futbolda egemen düzenin bir reklam aracına dönüşen formlar, *Karşı Lig* ortamında direnişin yansıttığı bir araca dönüşmektedir. Bütün takımlar direnişi ve karşı duruşu simgeleyen belli bir figür kullanmaktadırlar. Çark ve dişlilerin, buğday başaklarının, kızıl ayak izlerinin, dağ keçisinin, kırmızıbiberin, kızıl yıldızın, gök kuşağı renklerinin, ters huninin, kitabın vb. birçok figürün forma tasarımlarında yer alması *Karşı Lig*’in kendine özgü anlam üretim alanını belirgin biçimde ortaya koymaktadır. Örneğin yumruk şeklinde havaya kalkmış bir elin içerisinde kırmızıbiber ambleminin kullanıldığı Kuzguncuk Bostanı Celtics takımı oyuncularını, Kuzguncuk Mahallesi’nde bulunan bostanları, yapılaşmaya karşı korumak amaçlı böyle bir amblem oluşturduklarını belirtmektedirler. Takım oyuncuları: “*Küresel kapitalizmin pençesindeki İstanbul’da yapılaşmaya ve ranta karşı yıllardır direnen Kuzguncuk Bostanı, boğazın son yeşil alanlarından ve kent bostanlarının son örneklerinden 700 yıllık varlığıyla Kuzguncukluların hafızası, rengi, ciğeridir*” açıklamasıyla mahalle bostanlarını yaşatmak istediklerini formlarının üzerindeki amblemle göstermeye çalışmaktadırlar. Benzer biçimde Nankatsu takımından Pezkovi’ye keçinin neden takım amblemi olarak seçildiğini sorduğumuzda şöyle bir yanıt veriyor:

Nankatsu takımı olarak formamızın üzerindeki ambleme keçiyi koyduk: Dağ keçisini. Dağlarda gezen bir canlı olduğu için ehlileşmemiş bir hayvan; biz de sistemin bizi ehlileştirmesine karşı olarak karşı duruş olarak kendi coğrafyamızda bulunan Pezkovi dediğimiz, dağ keçisini tercih ettik. Bu yüzden dağ keçisi. Çünkü dağ keçisi özgür, dağ başlarında, en uçlarda, kayalıkların ve uçurumların en ucunda yaşamaktadır. Zaten nesli tükenmekte olan, sadece belirli bölgelerde rastlanabilen, özellikle de Dersim (Tunceli) bölgesinde yaşayan bir hayvan. Bizim için önemli olduğunu düşündük, hem duyarlılık açısından hem de bir anlam katsın diye bu amblemi tercih ettik.

Çoğu alt kültür gruplarının bir özelliği olan kendini genel topluma ait hissetmeme durumunun *Karşı Lig* ortamında da geçerli olduğunu Pezkovi’nin söylediklerinden de anlayabiliriz. Kendisini sistemin dışında konumlandırarak farklı olduklarını, ayrı olduklarını düşünmektedir. Kendini genel toplumsal yapıya ait hissetmemesi bu aitlik hissini *Karşı Lig* ortamında yaşadığını göstermektedir. Böylece alt kültür gruplarının özelliği olan aitlik hissi uyandırma çabası burada da dikkati çekmektedir.

Bir Anlam Üretim Aracı Olarak Saç Tarzı

Giyim kuşamdaki farklılığın saç biçimiyle de tamamlandığını söylemek yanlış olmaz. Punklarda, hippilerde, feministlerde vb. alt kültür gruplarında saç biçimiyle de farklılık yaratma çabası her zaman öne çıkmıştır. *Karşı Lig'de* özellikle kadın üyeler arasında saç kesim tarzı bu açıdan dikkat çekmektedir. Yalnızca saç kesim tarzıyla bile toplum genelinde karşılaşılan kadın imajından farklı bir kadın imajı göze çarpmaktadır. Örneğin: Saha kenarında *Karşı Lig* kadınlarından Gaykut'la yapmış olduğumuz görüşmede sahada futbol oynayan kadınların çoğunun saç kesiminin alışıldık ve bildik olandan farklı olduğu bilgisini alıyoruz:

Burada birçok kadın, saçlarına şekil vermek için öyle saatlerce uğraşmazlar. Çoğunun yüzünde makyaj bile yoktur. Biz sistemin bize dayatmış olduğu kadın imajından çıkmış insanlarız, en azından birçoğumuz bunu başarmış durumdayız. Kısa saçlı kadın arkadaşların çokluğu gözünüze çarpmıştır. Bizler nasıl rahat olacaksak, kendimizi nasıl daha rahat hissedeceksek, saçlarımızı da öyle kestiriyoruz. (...) Benim saçım, benim tarzım. Başka kimseyi ilgilendirmez ki. Güzellik reklamları, kadınların aklına bunları sokmakta, özellikle de şampuan reklamları. Yok öyle bir dünya, saçın uzun olmasının hiçbir anlamı yok. Ama kadın arkadaşlar saçlarını seviyor ve uzun bırakmak istiyor olabilirler, kimse buna da karışamaz. Ben uzatmak istemiyorum, kısa saçıyla aileme, çevreme mesaj da veriyorum, ben sizin istediğiniz gibi biri olmayacağım diye (...)

Yaptığımız görüşmede söylenenler de gösteriyor ki bilindik kadın imajının dışında bir saç modeli tercih etmeleri *Karşı Lig* kadınlarının protest bir yanlarının olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim yukarıda örnek gösterdiğimiz Hebdige'nin (2004) incelediği alt kültür gruplarında da az ya da çok bir protest karaktere sahip oldukları vurgulanmaktadır. Bu protest tavır alt kültürün içinde yaşamış olduğu toplumun bütün kurallarını tümüyle benimsemediği, böylece kendi tarzını ve kurallarını oluşturduğu kültürel bir biçimi doğurmaktadır.

Bir Anlam Üretim Alanı Olarak Delilik İmgesi

Türkiye'deki yaygın kullanış biçimiyle “delilik” kavramını çoğu zaman herhangi bir konu hakkında çekinmeden aklına ilk geldiği biçimiyle, gerçeği gizlemeden söyleyen kişiler için de kullanır. Bu nedenle de “delilik” düz anlamıyla bir akıl hastalığı olmakla birlikte, metaforik anlamıyla cesareti, dürüstlüğü ve sıra dışılığı ifade etmektedir. Foucault, *Deliliğin Tarihi* adlı çalışmasında gizlenen, bilmezden gelinen, bazı ahlak ve etik kurallarından dolayı dillendirilmeyen, bazen de dillendirmeye cesaret edilemeyen gerçeklerin ortaya çıkmasına neden olan kişiler olarak “deli”lerden söz eder. Foucault (1992), Orta Çağ'da tiyatro sahnelerinde delilik rolüyle ilgili saptamalarda bulunarak delilerin, söylenmeyi, söylenmeye çekinileni, cesaret edilemeyi söyleyen karakterler olarak anlatır. Bu bir yanıyla da bir tarzıdır aslında. İletin doğrudan bir cenge çağırma biçiminde değil, iğneleme, alay etme biçiminde verilmesidir. Delilik, aslında sistem içerisinde sindirme ve baskı politikaları karşısında dirençsizleştirilmiş, bilinçlerine ket vurulmuş insanların, gerçeği haykırmaktan vazgeçmeyenlerin, ses çıkartanların, aykırı ve öteki olarak tanımlananların kimlik biçimi olarak delilik. “Delilik ve “deli” kavramları tehdit ve acı olay, dünyanın baş döndürücü

akılsızlığı ve insanların önemsiz gülünçlükleri içinde esas kişiler haline gelmektedirler (Foucault, 1992, s. 32).

Delilik imgesi *Karşı Lig* içerisinde de sıklıkla dikkati çeker. Ters duran huni, deliliği öven takım adları kullanılarak söz konusu imgenin anlam üretim alanını zenginleştirilmesi sağlanmıştır. Dahası düzene uymayan hareket tarzlarıyla, çoğu zaman kamusal alanda söylenilmeye çekinilen şeyleri, formlarıyla, pankartlarıyla, tutum ve davranışlarıyla, dayanışma örnekleriyle söylenmeyi söyleyen tarzlarını direnişe dönüştüren bir kültürel biçim oluşturmuşlardır ve bunu da delilik imgesinden sıklıkla yararlanarak yapmaktadırlar. Bu konuda katılımcılardan Bülent açıklamayı yapar:

Bizim amblemimiz huni, o bir tür deliliği çağrıştırdığı için tercih ettik. Bizim sloganımız da: 'bu dünyanın bütün delileri birleşin!' biçimindedir. Aslında oradaki delilik; bu dünyada her şey ters çevrilmiş, modern dünyada her şey ters düz edilmiş, sınıf ilişkileri ters düz edilmiş, sömürü tersine çevrilerek kabullendirilmiş. Oradaki delilik imgesi de bu; ters düz edilmiş dünyanın bize akılsal olarak kavratılmaya ve normal gösterilmeye çalışıldığına dikkat çekiyor. Onun kendisi aslında, Erdal Bakkal karakteri üzerinden kuruldu. Leyla ile Mecnun dizisi vardı. Onun bir manifestosu da var: O dünyadaki açlık, sömürü ve şiddete karşı bir deliler manifestosudur. O manifesto bizim için son derece önemli. Oradaki çılgınlığı sahalara taşımak istediğimiz için delilik imgesini, dolayısıyla ters huni imgesini kullandık.

Takım adlarındaki sıra dışılık da bir bakıma delilik imgesiyle birlikte düşünülebilir. Örneğin Bome Dersim (Dersimin Delileri) takımının isminin anlamını oyunculara sorduğumuzda: “Bome” sözcüğünün Zazaca “deli” demek olduğunu öğrendik. Neden bu adı tercih ettiklerini sorduğumuzda ise kentte yaşayan insanların solcu kimliklerinden dolayı genel toplumdan farklı oldukları için muhalif, politik bir kimliği imgelemek için kullandıklarını belirtmektedirler. Bütün bunlar *Karşı Lig* üyelerinin bir biçimde genel sisteme, egemen düzene karşı duruşlarını simgelemektedir. Zaten böyle bir oluşumun da temelinde bu yöndeki muhalif anlayış yatmaktadır.

Futbol Sahası ve Alt Kültür

Bir toplumsal ilişki biçimi üzerinden kurgulanan düşünsel pratiklerin eylemsel karşılığı bütünüyle o ilişki biçiminin yarattığı kurallar üzerinden anlamlandırılmaktadır. Bu şekilde düşünsel olarak geliştirilen eylem ve pratikler oyunlar aracılığıyla ayinsel bir forma büründürülerek, düşünsel olanın yerine getirmeye çalıştığı anlam ve yansıttığı pratiğin işlevsizleşmesine olanak vermeden üretilen bütün bu anlam ve pratikler ayinsel bir ritüel biçiminde yaşatılarak (kültürel süreklilik) olağan bir hal alabilmektedir. Oyun oynayarak sosyal ortam oluşturulduğu gibi oyun yoluyla kültürün aktarımı da sağlanabilmektedir (Huizinga, 2013). Bu bakış açısından hareketle Zafer'e oyun yoluyla sosyalleşmenin, toplumsal bir birim oluşturmanın önemini sorduğumuzda şunları söylemekte:

Oyunun ayrıca benim açımdan şöyle bir önemli yanı var. Oyuna genelde de zaten çok önem veren bir insanım. Oyun alanında olmak çok büyük bir kazanım. Oyunla kurulmuş bilinç de çok önemli. Aslında bunu yaptığımızda hayat biraz daha ılımlı hale gelmeye başlıyor. Birtakım insanlarla daha rahat iletişim kurabiliyoruz. Bizi sürekli bölüp parçalayan insanlara karşı oyun faktörünü öne çıkaran bir kültür yaratıyoruz. Üzerine çok fazla konuşamadık ama oyunun

böyle bir yanı var. Bence her alanda oyun üzerinden motivasyonu kuruyor olmamız lazım. Çok fazla yerde görüyorum, bir şey yapmak istiyorsak oyunla başlayabiliriz diye düşünüyorum. Çünkü oyunla kurulan ilişkiler daha kalıcı, daha içten ilişkiler, daha güçlü ilişkiler oluyor.

Görüldüğü gibi *Karşı Lig* katılımcıları *Karşı Lig* kültürünün oluşmasında oyunun toplumsal yaşamda önemli bir yerinin olduğuna vurgu yapmakta, aralarındaki ilişkiyi güçlendirdiğinden bahsetmektedirler. Çünkü oyun ortamında statü, cinsiyet, ırk gibi kimlikler daha görünmez olup oyuncu kimliği ön plana çıkmaktadır. *Karşı Lig* ortamında da *Karşı Lig* insanı olma fikrinin gelişmiş olması bu yönde kültürel bir biçimin oluştuğunun göstergesidir. Futbol aracılığıyla sosyalleşmenin bir başka avantajlı yanı ise futbol oyununun görece daha kolay olmasıdır. Futbol oynamak için birçok alanın olması, oyun için gerekli araçların daha kolay ve ucuza temin edilmesi, geniş katılım sağlayacak bir ortam oluşturması, saha kenarlarında etkinlikler yapıp birlikte daha uzun vakit geçirilecek olanak sunması gibi nedenler futbol alanında sosyalleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Bütün bu avantajlar *Karşı Lig*'in devam etmesinde ve kültürel biçim oluşturmasında etkili olmuştur. Bunun yanı sıra *Karşı Lig* ortamında oynanan futbol yenme, yenilme, hırs, rekabet, cinsiyet ayrımı, kavga, küfür vb. kavramlara bir karşı duruş sergileyerek de genel sisteme alternatif oluşturacak bir direniş alan ve de biçimini oluşturmaktadır.

Kimlik Alanı Olarak Karşı Lig

Karşı Lig katılımcıları, onları bir araya getiren politik ortamın beslediği işçi sınıfı kültürünün ve ideolojisinin direniş fikrini birleştirici bir öge olarak kendi toplumsallaşmalarında kullanmaktadırlar. Ötekileştirilen kimliklerin yozlaştırılıp, aşındırılıp daha parçalı hale getirilmelerine karşılık *Karşı Lig* ortamı, katılımcılarına yeni bir kimlik inşa etme olanağı sunmaktadır. Oluşturulan yeni kültürel kimlik biçimi *Karşı Lig İnsanı* olarak sunulmaktadır. *Karşı Lig* alt kültürünün, kimi katılımcıları kendilerini işçi sınıfının bir parçası olarak, kimileri kendilerini bir grup öteki olarak niteleyerek kimliklerini siyasallaştırmaktadırlar. Genel toplum içerisinde çeşitlilik gösteren kimliklerin *Karşı Lig* ortamında nasıl ortak paydada buluştuğunu takım oyuncularından Bülent şu sözlerle dile getiriyor:

Çeşitlilik var. Kimlikler meselesi var. Buranın TBMM'den daha çeşitli olabildiğini görebiliyorum ben. Kapsama alanı çok geniş; Kürt var, Türk var, Ermeni var çok kozmopolit bir yer. Veganlar var, LGBT'liler var, kadın hareketleri içerisinde gelen kişiler var ve başka başka kimlikler var. Bu kimlikler burada buluşup hem oyun oynuyorlar hem de hayatta sıkıntı duydukları şeyleri birbirleriyle paylaşabiliyorlar. Aslında biraz daha derinden bakarsak diyebiliriz ki bu kimlikler burada kendilerini realize edebiliyorlar. Kendi gündemleri varsa bunu ortama taşıyarak hep birlikte tartışabiliyorlar. Ben bunların kendi gündemleriyle birlikte işçi sınıfının mücadelesinin birer parçası olarak görüyorum, dolayısıyla benim fikrime göre burada ortaya koyduğumuz pratiğin kendisi aslında, sınıfın sporla da ilgili bir düzeyde yeniden örgütlenmesinin önünü açabilecek bir deneyim olduğunu düşünüyorum.

Karşı Lig katılımcılarının, gündelik yaşamlarında, genel toplum içerisinde çok kimlikli çeşitliliklerine karşın *Karşı Lig* ortamının, onları birbirine benzeştiren bütün kimliklerden izler taşıyan, ortak değerler etrafında birleşme gösteren daha kapsayıcı bir kültür motifinden bahsetmek de doğru olacaktır. Bu, *Karşı Lig*'i kapsayan, bir alt kültür motifi biçimindedir. Genel kültüre aidiyet

duymayan insanların bu yöndeki duygularını yaşatabilecekleri bir sosyal ortam olarak *Karşı Lig*'e katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Kimliklerinin kabul görüp sosyalleştikleri bir ortama daha fazla aidiyet duydukları için o ortamda paylaşılan değerleri de kimliklerinin bir parçası olarak almaktadırlar. Bu konuda görüş bildiren takım oyuncularından Zeynep, genel toplum içerisinde ötekileştirilen, kabullenilmeyen bir cinsiyet kimliğinin olduğunu belirterek şu ifadeleri kullanmıştır: “*Burada kendimi yanlarında daha rahat hissedebileceğim insanlarla tanıştım. Kendi kimliğimi daha güçlü kılacağıma düşünüyorum, bu şekilde kendim gibi insanlarla dayanışma içerisinde oldukça (...)*”.

Benzer bir açıklama yapan bir diğer katılımcı Gaykut ise bu konuda şunları söylemektedir:

Bu şekilde kendim gibi insanlarla dayanışma içerisinde oldukça kendi kimliğime olan güvenimin, bağlılığımın artacağını düşünüyorum. Bana dayatılanlara karşı bir şeyler yapabilmek için buradaki insanlardan da öğrendiklerimle daha anlamlı bir karşı duruş sergileyebilirim.

Karşı Lig katılımcılarının ifadelerinden de anlaşılacağı üzere *Karşı Lig* kültürü öteki olarak görülen kimliklerin, kendilerini tanıma, sosyal bir ortama dahil olma, saygınlık kazanma gibi ihtiyaçlarını karşılayarak aidiyet hissi oluşturmaktadır.

Sosyal Ortam ve Öz Gerçekleştirme

Sosyal bir varlık olan insan aidiyet duygusuna, sevgiye, saygı duyulmaya, kendisine ait öz saygısının oluşmasına, kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayacak bir toplumsal ortama ihtiyaç duyar (Maslow, 2001). Bütün bunlar birey için yaşam gereksinimleridir. Birey bütün bunları sırasıyla ya da sırası karışarak da olsa yaşamak zorunluğu duyar. Bundan dolayı da bütün bu ihtiyaçlarını giderebileceği bir toplumsal ortama kendini ait hissetmek ister. Genel toplum içerisinde belirli gereksinimlerini karşılayamayan insanlar bu gereksinimlerini yaşayıp giderebilmek için çeşitli cemaatlara, gruplara üye olurlar. Fakat kendini bütün bir topluma ait hissetmeyen insanlar alt kültür gruplarına yönelirler. Alt kültür gruplarında durum biraz daha farklıdır. Çoğu zaman ötekileştirilenler olarak tanımlanan ve genel toplumda kabul görmeyen kişiler birçok ihtiyaçlarını giderebilecekleri başka bir sosyal yaşam alanına ihtiyaç duyarlar.

Karşı Lig üyelerinden Serok'un ifadeleri de alt kültürel oluşumların, toplumda dışlananlar, ötekileştirilenler, mağdurlar açısından ne denli önemli sığınma alanları olduğunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır:

Burada çok iyi dostluklar, arkadaşlıklar edindim. Tek başıma yapamayacağım birçok şeyi burada, bu ortamda tanıştığım arkadaşlarımla yapmaya başladım. Örneğin ben hayvan sever biriyim, elimden geldiğince onlar için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Geçen sene buradaki insanlarla birlikte ligin bitiminde köpeklerin bulunduğu barmağa gittik, engelli hayvanların bulunduğu bir barmağa giderek ilaç, mama, alt bezi falan toplayıp oraya götürdük. Elimizden geldiğince bu zor durumda kalmış canlılara yardım ediyoruz. Bunu bu şekilde ekipçe yapmak çok daha işe yarıyor ve böyle insanlarla birlikte olmak insanı cesaretlendiriyor. Sadece bu da değil, ben içe dönük bir insandım ve sürekli birinin bana doğru adım atmasıyla ilişki kuran biriydim. Burada birçok insan tanıdım ve söz sahibi olduğum konularda kendimi daha iyi ifade etmeyi öğrendim. En azından toplum içerisinde bu anlamda pasiftim. Mesela hayatımda

gerçekleştirmek istediğim bir şey vardı: Vejetaryen beslenmek istiyordum, burada tanıdığım birçok insan sayesinde o noktaya geldim ve artık vejetaryen besleniyorum.

Bu tür açıklamalar da göstermektedir ki *Karşı Lig*, insanların genel toplum içerisinde ya da tek başınayken yapamadıkları şeyler için uygun ortamı oluşturmaktadır. Böylece insanlar birbirlerinden güç alarak yaşamak istedikleri gibi yaşayarak öz saygı kazanmaktadırlar. Bütün bu nedenlerle alt kültür alanlarına yönelme söz konusu olabilmektedir.

Direnışin Kaynağı

Köleliğin olduğu her yerde, kölenin direniş bir biçimde gerçekleşir (Scott, 1995). “İktidarlar bir yandan kendi iktidarlarını güçlendirerek sürdürmeye gayret ederken, diğer yandan da kendi karşıtlarının varlık göstermesine, çoğu zaman da farkında olmadan ortam hazırlarlar” (Foucault, 2015, s. 165). Bu nedenle de egemen yapıların içerisinde muhalif yapıların çıkması olasıdır. *Karşı Lig* bunun önemli bir örneğini oluşturur. İnsanlar direniş alanlarında edindikleri pratik ve deneyimlerle kendi dillerini, kendi sembollerini, yani kendi iletişim, anlamlandırma ve anlamlandırılma araç ve aygıtlarını üretirler. *Karşı Lig'in* de alt kültürel oluşumda kendine has semboller, anlamlar, özel bir dil oluşturduğu gözlenmektedir. Üretilen semboller, anlamlar ve dili egemen kültürden farklı olmak üzerine temellendirilmiştir. Bu doğrultuda *Karşı Lig* ortamını paylaşanlar egemen kültür içerisinde oluşan eril ve dişil söylemin ve de ilişkilerin dışında bir söylem ve ilişki biçimi geliştirmişlerdir. Ortaya koydukları spor pratiği de egemenin içerisinde varlık gösterenden oldukça farklıdır. Kazanmak, yitirmek, başarı, hırs, üstünlük, zayıflık gibi egemen söylem içerisinde oluşan kavramlar *Karşı Lig* sporunun söylem alanında yer bulamamaktadır. Aynı şekilde egemen kültür içerisinde bireylerin ötekileştirilmesi üzerinden yaratılan kimlikler de *Karşı Lig* ilişkilerinde yer bulamazlar. Kapitalist düzenin egemen kıldığı yapıda insanların çalışma ve iş dışı zamanları yine sistemin denetleyici ve planlayıcı aktörlerince ayarlanmaktadır. Oysa *Karşı Lig'de* bu tür zamansal parçalanmalara da yer yoktur.

Öte yandan *Karşı Lig* kültürüne direnişçi bir misyon yüklenmesinin başka nedenleri de bulunmaktadır. Çeşitli düzeylerde ve alanlarda kurmuş oldukları organik bağlar, dayanışma örnekleri ve bunları planlı bir biçimde organize etmeleri üzerinden de bir direniş ağı oluşturmaktadırlar. Mülteci çocuklarla dayanışma çalışmaları, hayvan barınaklarına yapılan ziyaretler, köy okullarına yardım çalışmaları, Soma madenlerinde yakınlarını kaybeden çocuklarla dayanışma çalışması, grevdeki işçilerle dayanışma çalışmaları, mahalle bostanlarını korumak için yapılanlar, kurulan üretim atölyeleri, Karşı Radyo, kooperatif çalışmaları, Karşı Festival gibi birçok alanda söz söyleyerek bir dayanışma bir direnç ağı ördükleri görülmektedir.

Karşı Lig aynı zamanda siyasallaşmış bir alandır. *Karşı Lig* üyeleri her ne kadar kendilerini siyasetin dışında konumlandırırsalar da egemen siyasal görüşlere karşıtlık tavrı içindedirler. Bu alternatif siyasal söylem ve de siyasal kültürel alan oluşturma çabaları ortaya koydukları her tür eylem ve pratikte de belirginlik kazanmaktadır. *Karşı Lig* üyelerinden Zafer bu konuda şunları söyler:

(...)Türkiye ligine bakalım futbol, siyaset, para iç içe geçmiş durumda. (...) (Endüstriyel) Futbol her yönüyle siyasetle iç içedir. (...) Yani ligin kuruluş amacı bu zaten, hayatın her alanı gibi

burası da politik bir alan; burada muhafazakâr toplum yapısına karşı çıkan, değişimi isteyen ve bunun için mücadele eden bir yapı var. Görüş olarak bunlara itiraz edenlerin oluşturduğu bir topluluk. Klasik, alışlagelmiş 'itaat et' biçimine karşı; toplumun kabul ettiği, ama doğru olmayan şeylere itaat etmeyen bir topluluk olarak görüyorum buradaki insanları. Burada açılan pankartların hepsi güncel siyasal konularla ilgili. Burada bir duyarlılık, bir siyasal söylem var tabii ki.

Görüldüğü gibi *Karşı Lig* katılımcıları eylemlerinin siyasal bir yanının olduğunu savunmaktadırlar. *Karşı Lig* katılımcıları, endüstriyel futbolun egemen sınıfın çıkarlarına hizmet ettiğini belirterek, kendilerini toplumun muhalif kesimlerinin futbolu olarak anlamlandırma gayreti içinde olduklarını ifade etmektedirler. Yani ideolojilerin insanların üretmiş oldukları bütün yaşam pratiklerine bir şekilde yansımış olduğunu görmekteyiz. Gezi Eylemleri sürecinden sonra marjinalleşerek kamusal alanda politik bir söylem geliştiremeyen insanların oyun alanını kullanarak kamusal alandan kopmadan siyasal düşüncelerini bir tarz yoluyla dile getirdikleri görülmektedir. Böylece aynı zamanda bir kamusal alan olan futbol sahasını politikleştirmektedirler.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmanın konusunu oluşturan *Karşı Lig'e* katılım gösteren insanların bu alanda üretmiş oldukları yaşam pratikleriyle kendi aralarında kültürel bir form oluşturdukları saptanmıştır. Alt kültürlerle özgü olan genel kültürün anlam ve değerlerinin dışında tarz üzerinden kendi anlamlarını, sembollerini yaratma durumu *Karşı Lig* ortamında sıkça gözlemlenmektedir. *Karşı Lig* ortamında sergilenen yaşam pratiklerinin biçimi ve kullanılan semboller ile yaratılan anlamın direniş yüklü olduğu anlaşılmaktadır. Futbolun oynanış şeklinin kendine özgü bir tarz olarak biçimlenmesi, yaratılan tarz üzerinden nesnelere yüklenen yeni anlamlar, üretilen semboller, dilin kullanımı ve yaratılan mitler bir bütün halinde *Karşı Lig'in* direniş içsel bir alt kültürel alan olarak tanımlanmasını mümkün kılmaktadır...

Öte yandan modern insanın bütün yaptıkları kamusal alanda bir okumadan geçmektedir (Barthes, 1990, 1997). *Karşı Lig* katılımcıları kendilerini kamusal alanda alternatif bir okumaya açmaktadırlar. Böylece egemen spor kültürü mitlerinin büyüsunü bozmaktadırlar. Bunu da endüstriyel futbol kültürünün değerleriyle kendi değerlerinin halk tarafından kıyaslanabileceği iki yönlü bir okuma önerisiyle gerçekleştirmektedirler. Miti bozmak, egemen toplumsal değerleri de bozmaktır. Endüstriyel futbol üzerinden oluşturulan mitler iktidarın sınıf temelli ve cinsiyet temelli anlamlarıyla yüküdürler. Genel kültür ve endüstriyel futbol kültürünün egemen sınıf ve onun kültürel dinamikleri tarafından inşa edilmiştir. *Karşı Lig* bir anlamıyla egemen kültürün mitlerini bozarak kendisini ait hissettiği sınıfın ya da toplumsal kesimin mitlerini var etmeye çalışmaktadır. Mitoljik bir çözümlemeyle bu mitlerin büyüsunü bozmak toplumsal ve siyasal bir edimdir. Anlam üretimi yalnızca metinsel düzlemde gerçekleşmez, aynı zamanda birtakım toplumsal ve kültürel pratiklerin içerisinde de gerçekleştirilebilir. Buradan yola çıkarak *Karşı Lig* ortamında nesnelere, yaratılan tarzın ve sözsöz işaretlerin özel anlamlandırmalara tabi tutulması tam anlamıyla sosyo-politik bir anlam üretimi, bir tavır ortaya koyuştur.

Karşı Lig alt kültürel alanında futbolu üretme ilişkileri yer ve zamanın örgütlülüğü içerisinde gerçekleşmektedir. Bu karşı hareket alanı içerisinde yer alan bireyler kendi kültürel taleplerini, ideolojik yaklaşımlarını, tercih ettikleri yaşam biçimlerini, ilişki tarzlarını burada gerçekleştirme olanağı bulmaktadırlar.

Karşı Lig hareketi, sistem tarafından ele geçirilmiş futbol alanının alternatifini oluşturarak, farklı bir dayanışmanın, bir arada olmanın, sistem karşıtı tavır sergilemenin, direnç göstermenin sembolik ve eylemsel bir alanı olarak biçimlenmiştir.

Karşı Lig, tarzın harekete dönüşümünü ve karşı direnç alanı olarak biçimlenmesini bir alt kültürel alan olarak ortaya koyan bir harekettir. Bu alt kültürel oluşumun aynı zamanda da bir toplumsal sınıf temeli söz konusudur. Bu yönüyle de *Karşı Lig* hareketi direniş ve mücadele içsel bir alt kültürel alan olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmadan yola çıkılarak özellikle de Türkiye'deki alt kültürel oluşumlar ve de direniş alt kültürleri üzerine çok daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Böylece çoğu zaman makro düzeydeki sosyolojik araştırmalarla anlaşılabilen ve ortaya konulamayan toplumsal sorunların farkına varılması, dolayısıyla da çözüme kavuşturulması mümkün olabilir. Bunun için de kültürel çalışmaların kuramsal ve yöntemsel olanaklarından yararlanılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akcan, F. (2011). *Dağcılık alt kültürü: Semboller, anlamlar, kimlikler* (Doktora tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinden edinilmiştir. (Erişim numarası: 282302).
- Barthes, R. (1990). *Yazı ve yorum*. (T. Yücel Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Barthes, R. (1997). *Göstergebilimsel serüven*. (S. Rifat, & M. Rifat Çev.). İstanbul: Kaf Yayınları.
- Bennett, T. (1999). Popüler ve popüler kültür politikası. N. Güngör (Ed.). *Popüler kültür ve iktidar* (ss. 58-76). Ankara: Vadi Yayınları.
- Bora, T. (1988). Önsöz. D. Hebdige (Yazar). *Gençlik ve altkültürleri*. (E. Tarım Çev.). (ss. 3-6). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Donnelly, P. (1993). Subcultures in sport: Resilience and transformation. A. G. Ingham & J.W. Loy (Ed.). *Sport in social development, campaign*. II: Human Kinetics.
- Erdoğan, İ. (2007). *Pozitif metodoloji, bilimsel araştırma tasarımı, istatistiksel yöntemler, analiz ve yorum*. Ankara: Erk Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Akıl ve akıl bozukluğu: Klasik çağda deliliğin tarihi* (Cilt 1). (M. A. Kılıçbey Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Foucault, M. (2015). *İktidarın gözü*. (I. Ergüden Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Genette, G. (2007). *Anlatının söylemi*. (F. B. Aydar Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Güngör, N. (2016). *İletişim kuram ve yaklaşımlar*. İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Hebdige, D. (2004). *Alt kültür: Tarzın anlamı*. (S. Nişancı Çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- Huizinga, J. (2013). *Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme*. (M. A. Kılıçbey Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jarvie, G. (2017). *Sport, culture and society, an introduction*. London: Routledge.
- Kara, K. (2019). *Bir spor alt kültür örneği olarak karşı lig üzerine ampirik bir inceleme* (Yüksek lisans tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinden edinilmiştir. (Erişim numarası: 586118).

- Karşı Lig Facebook Hesabı. (2014). Karşı lig manifestosu. 06.10.2019 tarihinde <https://www.facebook.com/karsilig/posts/612.950.355442480/> adresinden edinilmiştir.
- Kongar, E., & Küçükkaya, A. (2013). *Gezi direnişi*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Marx, K. (2005). *Ekonomi politiğin eleştirisine katkı*. (S. Belli Çev.). Ankara: Sol Yayınları.
- Maslow, A. (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*. (O. Gündüz Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- McRobbie, A. (1999). *Postmodernizm popüler kültür*. (A. Özbek Çev.). Ankara: Sarmal Yayınevi.
- Scott, J. C. (1995). *Tahakküm ve direniş sanatları gizli senaryolar*. (A. Türker Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.